

85-602^a

BMS001004307
S1443
Grize, Literatuur

■ R A D E N
N A A R D E
V O L W A S S
E N E N E D U
C A T I E ■

verslag van een studiedag

35.075.15:008:374.7(063)

85-602^a

81443

■ R A D E N
N A A R D E
V O L W A S S
E N E N E D U
C A T I E ■

Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel.: 243736/243737/243738/243739

■ verslag van een studiedag

Amersfoort/Amsterdam, december 1985

Stichting NOGC, Breestraat 59-61, 3811 BH Amersfoort
Boekmanstichting, Herengracht 415, 1017 BP Amsterdam

Ontwerp omslag en lay-out: Thijs van Delden
Redactie en typewerk: Leeuwenburgh-Vendrig, bureau voor secretariële
ondersteuning, Lisdoddelaan 15, 4143 VG Leerdam
Druk: KRIPS repro Meppel
ISBN 90-6650-012-3

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG
Raden

Raden naar de volwasseneneducatie: verslag van een studiedag
Stichting NOGC: Amersfoort: Boekmanstichting Amsterdam (etc.):
Verslag van de studiedag over de positie van het educatieve werk en
de verhouding van dat werk tot de andere werksoorten bij de provin-
ciale culturele raden, gehouden door de Stichting Nationaal Overleg
voor Gewestelijke Cultuur (het NOGC) op 20-09-1985.

ISBN : 90-6650-012-3

SISO 493.3. UDC 374.7

Trefw.: volwasseneneducatie

inhoud

INHOUDSOPGAVE

voorwoord	7
programma	9
openingswoord van de heer mr. C. Stapel	10
inleiding van mevrouw drs. M.H.J. van Wieringen-Wagenaar	11
vragen/opmerkingen naar aanleiding van de inleiding van mevrouw Van Wieringen	21
inleiding van de heer D. de Wit	22
vragen/opmerkingen naar aanleiding van de inleiding van de heer De Wit	26
resultaten van de groepsdiscussies	28
stelling I	29
stelling II	29
stelling III	30
stelling IV	30
reactie op de uitkomsten van de groepsdiscussies door de heer J. Hoekstra en nadere discussie	31
sluiting	35
bijlage "Globaal overzicht van de ontwikkelingen in de volwasseneneducatie per raad/provincie"	36

VOORWOORD

'Raden naar de volwasseneneducatie' is een gezamenlijke uitgave van de stichting Nationaal Overleg voor Gewestelijke Cultuur, het beraads- en samenwerkingsorgaan van de provinciale culturele raden, en de Boekmanstichting, een onafhankelijk onderzoekscentrum op het gebied van kunst- en cultuurbeleid.

Zoals op het titelblad staat vermeld, betreft het een verslag van een studiedag van het NOGC over de positie van het educatieve werk - en de verhouding van dat werk tot de andere werksoorten - bij de provinciale culturele raden.

Vanwaar deze studiedag?

Zoals de heer Stapel, voorzitter van het NOGC, in zijn openingswoord opmerkte, is er sprake van allerlei ontwikkelingen op maatschappelijk en cultureel terrein, soms leidend tot wijzigingen in beleidsopvattingen. Zo ontwikkelt de sector volwasseneneducatie zich steeds meer tot zelfstandig beleidsterrein met eigen structuren en is er tegelijkertijd sprake van een zekere herbezinning op taken en functies van organisaties. Daarnaast verschuift het oriëntatiekader van de volwasseneneducatie in economisch-politieke richting. Met als gevolg, dat de relatie cultuur-educatie bij de provinciale culturele raden - 'van huis uit' cultuurpolitiek geïnteriseerd - onder spanning komt te staan.

In het Overleg Vormings- en Ontwikkelingswerk van het NOGC - een overleg van beleidsmedewerkers voor dit specifieke werkteerrein bij de provinciale culturele raden - is deze spanning het sterkst voelbaar. Daar ontstond dan ook de behoefte aan een nadere positiebepaling en werd het idee voor de studiedag uitgewerkt.

Aan de studiedag is deelgenomen door mensen uit alle geledingen en sectoren van de provinciale culturele raden en het NOGC. De relatie cultuur-educatie is daarmee gestalte gegeven. De discussie over de concrete vormgeving van die relatie zal echter verder gevoerd moeten worden. Wellicht kan deze publicatie - mogelijk gemaakt mede dank zij financiële steun van het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, daaraan bijdragen.

Dick de Wit.

programma

PROGRAMMA

- 10.00 uur Ontvangst deelnemers
koffie
- 10.30 uur Openingswoord
Mr. C. Stapel, voorzitter van het NOGC
- 10.45 uur Inleiding over cultuurbeleid en de ontwikkelingen
in dat beleid, die ten grondslag hebben gelegen
aan de (vormgeving van de)relatie cultuur - educatie
bij de provinciale culturele raden
drs. M.H.J. van Wieringen-Wagenaar, onderwijskundige
aan de Theaterschool te Amsterdam en lid van de
Harmonisatieraad Welzijnsbeleid
- 11.15 uur Informatie over de feitelijke ontwikkelingen op het
terrein van de volwasseneneducatie, op landelijk en
provinciaal niveau
D. de Wit, stafmedewerker NOGC
- 12.30 uur Lunch
- 13.30 uur Discussie in groepen naar aanleiding van een aantal
vragen/stellingen, gericht op uitgangspunten voor
een nieuw beleid en ideeën over de vormgeving van dat
beleid bij de provinciale culturele raden
- 15.00 uur Reacties vanuit de beleidspraktijk op de uitkomsten van
de groepsdiscussies
J. Hoekstra, voorzitter van het IPO-Cultuur
- 16.00 uur Sluiting van de studiedag

De dag staat onder leiding van mr. C. Stapel, voorzitter van het NOGC

OPENINGSWOORD

De heer mr. C. Stapel, voorzitter van het NOGC, heet de aanwezigen hartelijk welkom en spreekt zijn blijdschap uit over het feit dat de deelnemers in zo groten getale zijn opgekomen voor deze studiedag.

Men had niet zoveel belangstelling verwacht voor deze dag, niet vanwege het te behandelen onderwerp alswel vanwege de reden waarom dit onderwerp werd gekozen, namelijk het feit dat de culturele raden op het ogenblik te kampen hebben met vele problemen en vraagstukken, die al veel tijd en aandacht van besturen en staven opeisen.

Een speciaal woord van welkom wordt gericht tot mevrouw Van Wieringen en de heer Hoekstra, inleidster respectievelijk 'reagent' die hun medewerking aan deze studiedag verlenen.

De heer Stapel spreekt over deze tijd als een tijd van herbezinning, heroriëntering en herstructurering; in dit kader noemt hij de nota Cultuurbeleid van het Ministerie van WVC en de rapportage over overheid en cultuurbeleid van de Harmonisatieraad. Allerlei verschuivingen op het terrein van het cultuurbeleid doen zich voelen; deze verschuivingen brengen veranderingen teweeg in de werkterreinen en functies van de culturele raden. In sommige gevallen gaat dit soms zelfs zo ver dat sommige culturele raden er niet meer zijn als gevolg van wijzigende beleidsopvattingen.

De ontwikkelingen in het vormings- en ontwikkelingswerk vragen een reactie van de culturele raden en het NOGC; hoe stellen wij ons hier tegenover op? Kunnen wij er iets tegenover stellen, en zo ja, wat dan wel?

In het kader van de relatie tussen cultuur en educatie kunnen wij ons afvragen of de volwasseneneducatie valt onder de bemoeienis van de culturele raden. Wat is de aard van deze relatie en hoe komen we aan een samenhangend beleid op dit gebied.

Dit zijn enkele vragen waarmee we deze studiedag aan het werk gaan met de bedoeling om te komen tot een verheldering van standpunten en ontwikkeling van ideeën over de mogelijkheden voor de culturele raden en het NOGC om een zinvolle functie te (blijven) vervullen ten behoeve van de ontwikkeling van de volwasseneneducatie.

Betekenisstoekenningen aan het begrip cultuur.

In bestuurlijke kring is cultuur een zaak van beleidseenheden.

In een maatschappij van taakverdeling een noodzakelijkheid, maar met als neveneffect verzelfstandiging waarbinnen soms het zicht op de eigenlijke essenties van het beleidsterrein verbleekt.

De eigenlijke bedoelingen komen weer naar voren als de aandacht zich richt op cultuur als maatschappelijk fenomeen, waarin een veelvoud van factoren bepalend zijn. Politieke, economische, technologische en de wijze waarop wij leven. Cultuur als facet binnen het leefpatroon van onze samenleving.

Cultuur in de zin van maatschappelijk fenomeen kent meerdere begripsinvullingen. Vier gangbare betekenissen zijn respectievelijk:

- cultuur als goede smaak,
- cultuur als benaming voor wat beschouwd wordt als typisch menselijke uitingsmogelijkheden,
- cultuur als de identiteit van de nationale staat,
- cultuur als persoonlijke en maatschappelijke oriënteringen.

Binnen de laatste betekenisstoekening valt niet meer te spreken over dé cultuur, het benadrukt de culturele diversiteit.

Historisch cultuuronderzoek laat zien hoe die betekenissen achtereenvolgens ontstaan zijn, vanuit een logische samenhang met het bredere maatschappelijke gebeuren, we lopen dat even schematisch door.

Cultuur in haar betekenis van goede smaak ontstond in wat wij nu de tijd van de Franse hofcultuur noemen, een betrekkelijk willekeurige stylering van alledaagse handelingen zoals tafelmanieren, taalgebruik, inrichting van de woning, fatsoenlijk gedrag in het openbaar, de wijze van kleden en vrijetijdsgebruik.

Cultuur als goede smaak tegenover vulgaire smaak. Tot die goede smaak, tot het juiste leefpatroon werd ook gerekend het in huis halen van kunstenaars en kunst, ter verfraaiing van huis en omgeving, ter vermaak of ter vastlegging van de welstand waarmee men zich omringde.

Bij deze centrale rol van de kunst dient men zich wel te realiseren dat we hier spreken over een tijd waarin niet iedereen het lezen en schrijven machtig was. Een tijd waarin noch fotografie, noch andere communicatiemogelijkheden van onze tijd ter beschikking waren. Cultuur in deze begripsomschrijving is typisch iets dat toegekend wordt aan de gedragingen van een bepaalde groepering.

Een dergelijke notie van cultuur als levensstijl van een elite, waart ook nu nog rond. Zij krijgt iets tragisch wanneer ze door beleidsmakers wordt gehanteerd, gekoppeld aan typische beleidsopties uit de 20e eeuw als spreiding en verbreding. Cultuur als 'elite-gedrag' fungeert immers mede als teken des ondersheids. En omdat men zich wil blijven onderscheiden, bedenken elites steeds iets anders, weer een andere goede smaak.

Cultuur in zijn betekenis van typisch menselijke bekwaamheden ontstond in de 18e eeuw. De 18e eeuw als de eeuw van de opmars van de rede, de rationalisering van het wereldbeeld, de ontwikkeling van de natuurwetenschappen, de relativering van de godsdienst, kortom de eeuw van de wil en het vermogen te beheersen en dat bracht zo zijn tegenbewegingen mee. Tegenbewegingen die zich uiten in zorgen over de hogere menselijke waarden, het subjectief-emotionele, de tegenpool van het rationele. Binnen deze historische context zien we dan voor de tweede keer een normatief cultuurgedrag ontstaan, nu niet meer beperkt tot het toonaangevende gedrag van enkelen, maar beperkt tot een aantal typisch menselijke uitingsvormen die het meest gecultiveerd tot uitdrukking komen in de kunst, de letteren, de humaniora. Cultuurbeleid binnen deze context streeft naar versterking, verdere uitbouw van deze typisch menselijke bezigheden, met als neven-effect verheerlijking.

De derde betekenis ontstond in de 19e eeuw. In de 19e eeuw zien we een nieuw soort maatschappelijk orde ontstaan ten gevolge van het doorzetten van de kapitalistische industrialisatie. Het cultuurbegrip krijgt daardoor een meer materiële betekenis. Kennismaking met andere culturen, middels ontdekkingsreizen, en de eerste antropologische beschrijvingen lieten andere wijzen van samenleven dan de eigen vorm zien en dat deed bekommernis ontstaan over de eigen identiteit. En met die ontdekking van verschillen, de eerste relativering, ontstond ook een sterker bewustzijn voor de krachten die binnen een samenleving gezamenlijk de eigen cultuur inhoud geven.

Uiteenlopende aspecten zoals zedelijkheid en fatsoen, natuurbeheersing en techniek, burgerrechten, godsdienstige praktijken, en ook de kunst werden onderling met elkaar in verband gebracht en in hun samenhang gezien met de materiële omstandigheden.

Cultuur werd gezien als de resultante van een eigen traditie, waarin de mate van vooruitgang was opgesloten of om het nog anders te stellen, cultuur krijgt het odium van een maatschappelijk noodzakelijk verschijnsel.

Er wordt daarbij gesproken over dé cultuur. We zitten dan immers nog in een samenleving met een vaste gezagsstructuur.

Cultuur, als de waarde waarmee maatschappelijke ontwikkelingen beoordeeld konden worden, kreeg in haar praktische uitwerking als punt van zorg, de democratisering van de cultuur.

Het is een tijd bij uitstek waarin termen als volksverheffing en -opvoeding en sociale planmatigheid op hun plaats waren én de tijd waarin nog een zeker optimisme heerste over de mogelijkheden daarvan.

In onze eeuw evolueerde het begrip cultuur naar een veel bredere betekenis. Het in de vorige eeuw op gang gekomen cultuur-relativisme zet door. Niet in de laatste plaats door de bijdragen van de sociale wetenschappen ontstaat inzicht in het fenomeen deelculturen, de diversiteit binnen één samenleving van vele intern georganiseerde groeperingen met eigen vanzelfsprekendheden, symbolen en gedragsystemen, een grote verscheidenheid aan 'way's of life'.

Ook deze notie over cultuur ontwikkelde zich niet in een vacuum, maar heeft net als de andere begripstoekenningen te maken met veranderingen in de maatschappelijke context.

Een aantal elementen zijn daarvoor in het bijzonder van belang.

- Allereerst de ontwikkeling van de moderne staat, waarin alle lagen van de bevolking middels stemrecht en consumptie erkend worden als deelnemers aan de produktie en reproductie van het sociale leven en daaraan rechten ontlenen en ruimte opeisen. Het emancipatiestreven.
- Na de oorlog komen daar dan in versneld tempo nog een aantal ontwikkelingen met grote consequenties voor onze hedendaagse notie van het cultuurbegrip bij.
- Allereerst de toegenomen verplaatsingsmogelijkheden, mogelijk gemaakt door techniek en welvaart. De vergrote fysieke mobiliteit vergroot het aantal levenservaringen en de mogelijkheid tot communicatie.
- Een ander punt ligt in de toegenomen welvaart, welke bijdroeg aan een sterke gerichtheid op koopbare dingen en ervaringen: het consumisme.
- Als belangrijkste factor moet waarschijnlijk de invloed van toegenomen scholing/educatie en de opkomst van de media genoemd worden. Meer en betere informatie kwam en is ter beschikking voor een ieder.

Meer rechten, vergrote mobiliteit, koopkracht en informatiebeschikbaarheid stelt in deze eeuw een ieder in staat om zelf ingrediënten te kiezen en te combineren tot een eigen levensstijl, een eigen cultuur, maar paradoxaal genoeg leidt het ook tot eenzaamheid, een ont-hechting van gegeven culturele verbanden.

Dit zijn een aantal ontwikkelingen die bijdroegen aan het hedendaagse cultuurbegrip.

De (nationale) culturele eenheid van de 19e eeuw viel uiteen in een veelheid van denkbare culturen, die bijeen gehouden worden met een concept van culturele pluriformiteit.

Het perspectief van bovenaf werd vervangen door het perspectief van binnenuit. De zorg voor democratisering van de cultuur veranderde in een zorg voor een cultuur democratie, waarbinnen respect voor de autonomie van het individu en verwachtingen over actieve deelname aan de samenleving door een ieder, centrale aandachtspunten zijn.

De plaatsing in de tijd wil geenszins zeggen dat cultuurbetekeningen uit de voorgaande eeuwen geen rol meer spelen. Ze functioneren nog steeds alle vier. Dat brengt spraakverwarring met zich mee: Democratisering heeft in de ene optiek een paternalistische ondertoon, in de andere vormt zij een aanklacht tegen bijvoorbeeld traditionele kunstuitingen.

Wat is er aan de hand? Is er onvoldoende historisch besef bij alle cultuurdiscussianten of heeft eenieder het toch steeds over één en 't zelfde. Dat laatste kan zeker het geval zijn, er is namelijk een harde gemeenschappelijke kern in elk der genoemde noties. Alleen is niet ieder zich bewust van deze essenties en zeker niet bij de wijze waarop die essenties in het huidige tijdsbeslag functioneren.

Waar gaat het in wezen in alle 4 de noties over:

- Cultuur heeft in alle opvattingen betrekking op het resultaat van communicatie, op een vorm van expressie:
 - . 16-17e eeuw: expressie van een bepaalde groepering
 - . 18e eeuw: typisch menselijke uitingsvormen
 - . 19e eeuw: de verschijningsvorm van de samenleving als geheel
 - . en in onze tijd de individuele expressie, binnen één groter geheel
- In alle cultuurbegrippen is in één of andere vorm sprake van een centrale waarde, de vrijheid tot zelfbepaling, soms was dat voorbehouden aan het weldenkende deel der natie (met de veronderstelling van vanzelfsprekende gehoorzaamheid van de rest), in onze tijd en in onze democratische rechtsstaat worden die centrale waarden toegekend aan iedereen, het welk meteen de volgende waarde aanbracht: gelijkheid.
- Voorts heeft in alle noties cultuur een functie, zij verschaft identiteit het zij voor de happy few, het zij voor één ieder. Een identiteit (te zien als oriëntatiekader) die niet in de laatste plaats ontleend kan worden aan een zekere traditie, maar tevens een identiteit die richting geeft aan de toekomst, zij garandeert daardoor én een zekere stabiliteit én een zeker perspectief en heeft daarmee een integrerende werking.

Zie hier het wezen van het cultuurbegrip:

Cultuur, naar haar aard expressief symbool, vraagt om communicatie en heeft als grondstof informatie. In de laatste twee eeuwen is daarbij het besef ontstaan dat cultuur naar zijn resultaat weliswaar een voortbrenging van dingen is, maar naar zijn gebeuren een functie binnen en tussen mensen.

Het gaat in onze tijd niet meer om democratisering van dé cultuur, maar om de optimalisering van een cultuur-democratie.

Cultuurbeleid

Een cultuurdemocratie met individuele zingeving, meningsvorming, zelfbepaling, zelfexpressie, maar ook gemeenschappelijkheid. Zelfbepaling is een activiteit. Cultuur heeft meer dan ooit een functionele betekenis. Naar haar resultaat een produkt, maar naar haar aard procesmatig, in welk proces beschikbaarheid van informatie en communicatiemogelijkheden belangrijke bestanddelen zijn.

Als we het dan ook hebben over de doelen in cultuurbeleid dan kunnen we dat ingewikkeld formuleren maar ook simpel. En simpel gezegd draagt cultuurbeleid zorg voor het scheppen van informatie (cultuur-goederen) en voor wat ik gemakshalve maar noem 'ontmoetingsplaatsen en -wegen'. Niet alleen ontmoetingsplaatsen om informatie te verwerven, maar ook ontmoetingsplaatsen waar we leren en kunnen blijven communiceren. Communicatieve competentie is binnen onze cultuur een vereiste.

Binnen onze westerse samenlevingen zijn wij middels het marktmechanisme voorzien van een hoop informatie-mogelijkheden. Het is daar, waar door maatschappelijk-economische ontwikkelingen voor de cultuur, een aantal fundamentele bestanddelen achter de horizon zou verdwijnen dat de taak ligt voor de overheid.

Ontmoetingsplaatsen, het zorgdragen voor ontmoetingsmogelijkheden, vormt de taak bij uitstek voor het cultuurbeleid van vandaag de dag. We kennen er vele van: bibliotheken, media, onderwijsinstellingen, schouwburgen, buurt- en clubhuizen, kabelnetten, arthotheken, musea en voor de ontmoeting met het verleden, de archieven. Ook de huiselijke telefoonlijn is zo'n ontmoetingsplaats.

Deze ontmoetingsplaatsen staan ten dienste van zowel de individuele burger als de samenleving als geheel. Enerzijds ter realisering van vrijheid en gelijkheid (met als afgeleide pluriformiteit), anderzijds vanwege de gewenste integratie en stabiliteit. Met 'ontmoetingsplaatsen' zijn individuele en bovenindividuele belangen in het geding. Dit geeft tevens het spanningsveld aan, waarbinnen het cultuurbeleid altijd manoeuvreert.

Wanneer je ontmoetingsplaatsen creëert of middelen ter ontmoeting dan is er indirect sprake van sturing. Net zoals de aanleg van wegen bepaalt waar je wel of niet en of je er gemakkelijk of moeilijk kunt komen, zo is ook de aanleg van een cultureel wegennet of een cultureel voorzieningennet bepalend voor wie elkaar kunnen ontmoeten. Bepaalde vormen van culturele participatie worden er wel of niet mogelijk door gemaakt, bepaalde soorten van culturele activiteiten kunnen er al dan niet mee gerealiseerd worden.

Individuele behoeften en boven-individuele behoeften stroken niet altijd met elkaar. Het recht op individuele vrijheid kan botsen met de zorg voor een zekere mate van stabiliteit (vergelijk de leerplichtwet). Zorgvuldige afweging in het overheidsbeleid is daarmee geboden. Zorgvuldige afweging, niet als eenmalige activiteit, maar in een snel veranderende maatschappelijke omgeving, een periodieke noodzakelijkheid. Herijking van bestaande ontmoetingsplaatsen en -wegen om te bezien of de culturele processen nog effectief verlopen. Gegroeide 'vanzelfsprekendheden' blijven in een veranderende context niet voortdurend vanzelfsprekend. Soms behoeven ze aanvulling, in andere gevallen zijn ze wellicht zelfs achterhaald.

De volgende paragrafen over de ontwikkeling van een educatief stelsel voor volwassenen en aandachtspunten voor culturele raden zijn als het ware exemplarisch voor hetgeen hier tot nu toe is gezegd over cultuur en cultuurbeleid.

Cultuur en volwasseneneducatie

Bezien we de ontwikkeling van doelstellingen en inrichting van het onderwijs dan herkennen we parallellen met de ontwikkeling in het denken over de betekenis van cultuur. Was onderwijs aanvankelijk voor de happy few, pas veel later zag men de noodzaak van toerusting van jeugdigen op het maatschappelijk functioneren, waarbij dat maatschappelijk functioneren nog al eens verschillend werd ingevuld. Het in het leven geroepen onderwijsstelsel heeft altijd berust op de gedachte van een verticale overdracht. Van ouderen op jongeren, jeugdonderwijs als een initiatie in een bestaande cultuur.

Een werkelijk stelselmatige aandacht voor de leermogelijkheden gedurende het hele leven wordt pas aangetroffen in de 2e helft van de 20e eeuw. Nieuwe inzichten in maatschappelijke processen, nieuwe noties van cultuur, de vele deelculturen, de snelle veranderingen en de explosieve ontwikkeling van de westerse wereld, de vergrote mobiliteit, het grote aanbod van goederen en diensten, waaronder ook informatie moet worden begrepen, deden het besef ontstaan dat de verticale overdracht, via het onderwijssysteem, aanvulling behoefde.

Men bezon zich op een ander soort overdracht: de laterale, zijwaartse overdracht tussen volwassenen, waarbinnen naast informatie, het accent ligt op communicatie en communicatieve vaardigheden. Internationaal won de gedachte het eerst veld, binnen de UNESCO, de Raad voor Europa en de OECD. Opvallend is dat alle drie de groeperingen, ook de OECD ondanks zijn sociaal-economische georiënteerdheid, uitgingen van een cultuur-politiek beginsel. Waarbij de zelfbepaling van de mens centraal staat en de nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen, zoals vergrote mobiliteit, koopkracht en informatie-beschikbaarheid, als verruimend werden ervaren maar tegelijkertijd als bedreiging.

Permanente educatie, wederkerende educatie zou nodig zijn voor de verwerkelijking van een culturele democratie. Verschillen tussen generaties en binnen dezelfde generatie moeten niet zover doorzetten dat désintegratie ontstaat. Deze zorgen genereerden een nieuw perspectief op leren, niet louter als voorbereiding op het leven, maar als onderdeel van het leven. Een kans voor een betere kwaliteit van de gehele samenleving.

Men specificceert de andere kijk op leren nog nader door er gewag van te maken, dat men bij educatie voor volwassenen niet moet denken aan een equivalent van de huidige jeugdonderwijsvoorzieningen, kortweg de school. Het stereotype 'school' is in het geval van volwassenen-onderwijs niet aan de orde, men heeft nieuwe voorzieningen, nieuwe ontmoetingsplaatsen op het oog, waarin andere dan de verticale overdrachtsactiviteiten plaatsvinden.

Ook op nationaal niveau kwam de gedachtenvorming over volwassenen-educatie op gang. Het eerste opgepakt binnen het veld waar de meeste affiniteit lag, het volksontwikkelingswerk. In 1968 pakte minister Klompé de handschoen op door middel van een conferentie over 'Education permanente'.

Ook O en W buigt zich over het onderwerp. Toentertijd (eind jaren 60) in hoge mate geconfronteerd met wat men noemde het 'groeiende jeugdprobleem'. Zelfs aan sociaal-economische zijde is belangstelling voor het thema. Alhoewel het hier allereerst een bezorgdheid betreft voor het beroepsleven van volwassenen, bespreekt men de permanente educatie mede in het licht van een bredere opvatting. Over één ding waren alle groeperingen het toentertijd eens: Permanente educatie is geen systeem maar een cultuur-politiek beginsel voor nieuwe ordening en integratie. Gezamenlijk is men van mening dat de gedachtenvorming voortgezet moet worden en men is er van overtuigd hier te maken te hebben met een interdepartementale problematiek. Volgende stappen worden gezet met het oprichten van de Commissie Open School ('74), de Commissie Bevordering plaatselijke educatieve netwerken ('75), de Commissie voorbereiding open universiteit ('77)

en de Commissie betaald educatief verlof ('77). Alle commissies benaderden de nieuwe 'ontmoetingsplaatsen' op een bepaalde manier. De eerste en derde commissie adviseerden over nieuw aanbod, de 2e commissie over de structurering van bestaande en nieuw te ontwikkelen voorzieningen en de laatste over een educatief voorwaarden- of faciliteitenbeleid.

Met het gedachtegoed van de commissies zou de volle breedte van een permanent educatiebeleid bestreken kunnen worden en een samenhangende beleidsvisie en -strategie kunnen ontstaan.

Voor allen diende als uitgangspunt het voorzien in educatieve behoeften in iedere levensfase die het individu geschikte mogelijkheden moet bieden, zowel ter bevordering van de eigen ontplooiing, als voor actieve deelneming aan de vormgeving van het maatschappelijk leven.

Het lijkt goed om nu even stil te staan bij de maatschappelijke context waarbinnen deze gedachten zich verder ontwikkelden, omdat van daaruit discrepanties tussen deze prachtige intenties en concretisering voor een groot deel te verklaren zijn.

- Allereerst werden bovenstaande ideeën ontwikkeld in een tijd dat er nog een onvoorwaardelijk vertrouwen heerste in de rekbaarheid van economische middelen. Dat zou spoedig anders worden.
- Ook in die jaren begint in ons land het denken over een samenhangend welzijnsbeleid gestalte te krijgen. In de Knelpuntennota ('74) wordt de permanente educatie beschouwd als een belangrijk beleidsaspect van het welzijn. De kernfuncties van het welzijnsbeleid bevatten naast zorg en recreatie, de educatie als belangrijke component in de cultuur. Dit samenhangend denken, gevat in een kaderwetconstructie, bleek enkele jaren later in die alles omvattende vorm niet haalbaar.
- Ook in die tijd worden binnen de onderwijswereld de beleidsuitgangspunten voor de lange termijn bediscussieerd. Aanleiding zijn de Structuurnota en de Contourennota waarin voor wat betreft de permanente educatie, gekozen wordt voor een nieuwe strategie die 'wederkerend onderwijs én vorming' wordt genoemd. Maar de discussies vinden méér plaats binnen de traditie van het ministerie van onderwijs dan tegen de achtergrond van een breder welzijnsbegrip.
- Terwijl er op beleidsniveau gediscussieerd en geadviseerd wordt, wordt het veld geconfronteerd met een groeiende vraag naar her-, om- en bijscholing. Het gebrek aan aansluiting tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt doet zich voelen, de tweede emancipatiegolf breekt door en de feiten worden bekend, dat ondanks de leerplicht er in Nederland mensen wonen die niet of nauwelijks kunnen lezen en schrijven. Er ontstaat hierdoor een groeiende vraag die het bestaande voorzieningspatroon onder druk zet en tegelijkertijd de afzonderlijke departementen en de afzonderlijke bestuurslagen aanzet tot het nemen van maatregelen nog voordat de gedachte en ideeënvorming uitgekristalliseerd was.

Met de omslag in de economische situatie, de grote werkloosheid en technologische veranderingen met nieuwe arbeidskwalificaties en eisen en het nieuwe denken over de rol van de overheid verandert eveneens de optiek waarmee naar educatie in zijn algemeenheid, en dat betreft ook het onderwijs, wordt gekeken. De culturele optiek boette in ten faveure van marktpolitieke overwegingen.

De van oudsher sterke beleidssectoren, de institutioneel best verankerden, die hun eigen belangen in het geding zagen (het onderwijs werd daarbij nog eens extra gealarmeerd door de daling van het geboortecijfer), trokken zich op hun stellingen terug.

De uitkomst van dit alles is bekend. Van al datgeen waarvan begin '60, zowel internationaal als nationaal de noodzaak werd ingezien, wordt niet alles gerealiseerd.

Wat we nu zien ontstaan is een stelsel van VE dat vanuit economisch oogpunt bitter noodzakelijk is, een flexibel systeem van om-, her- en bijscholing gericht op de arbeidsmarkt, met eveneens een noodzakelijke toeleidingsvoorziening, de basisvorming voor volwassenen. Maar dat zoals de troonrede '85 vermeldde primair bedoeld is voor meer kans op werk en ter versterking van de economie.

De functie voor de cultuur wordt niet meer genoemd.

Dat is des te meer jammer omdat er nog immer sprake is van, zelfs in versterkte mate, dezelfde maatschappelijke kenmerken die ooit aanleiding vormden voor überhaupt de gedachte aan nieuwe ontmoetingsplaatsen voor en door volwassenen, waarin een ieder met elkaar kan communiceren, begrip voor elkaar krijgt en een zekere gemeenschappelijkheid ontdekt die tegelijkertijd houvasten biedt.

Taken voor Culturele raden

In de voorgaande paragrafen passeerden enige kenmerken van cultuur en ontwikkelingen in de volwasseneneducatie de revue. Essenties van cultuur (informatie en communicatie) en essenties van het cultuurbeleid (het scheppen van ontmoetingsplaatsen en kanalen) werden geformuleerd.

Wat is de bruikbaarheid van dit alles voor culturele raden?

Paragraaf 2 eindigde met de noodzaak van periodieke herijking. Daarvoor heeft het beleid behoefte aan inzichten wat in onze maatschappij, vandaag de dag, ten aanzien van informatie én communicatie én ontmoetingsplaatsen anders komt te liggen. Het gaat er om na te gaan op welke wijze die essenties in het huidige tijdsbeslag functioneren.

Er is behoefte aan snuffelpalen, uitkijkposten, denktanks. Er is behoefte aan pleitbezorgers, pleitbezorgers voor een goede werking van de cultuur-democratie, in iedere tijd opnieuw.

Ik ga niet in op de organisatorische vragen, wie dat moet doen, waar dat moet gebeuren, maar ik denk daarbij wel sterk in uw richting. Ik zou wel de inhoudelijke taakstelling in het licht van het voorafgaande met een paar voorbeelden willen verduidelijken.

Allereerst aanhakend bij paragraaf 3 over de educatie voor volwassenen:

- De concept-regeling basiseducatie verenigt de componenten onderwijs en vorming, de competentiestrijd tussen O&W en WVC-voorzieningen lijkt beslecht. Maar de praktijk zal nog uit moeten wijzen of onderwijs en vorming als volwaardige aspecten van deze basiseducatie overeind blijven. Ik zie hier een duidelijke taak liggen, het zorgdragen en stimuleren van een ruime invulling van het begrip basiseducatie.
- De concept-beleidsnota beroepseducatie voor volwassenen is inmiddels ook openbaar, met als belangrijk punt de regeling van de positie van de sociale partners bij bepaling van het aanbod. Mijn bezorgdheid ligt daar. De laatste jaren heeft het woord 'werkgever' duidelijker de connotatie 'captains of industry'; de 'captains of culture' raken daarmee wat op de achtergrond, maar ook zij dienen medebepaler te zijn van wat straks aan nieuwe cursussen aangeboden wordt.
Een tweede punt van zorg binnen de plannen die er nu liggen met betrekking tot de beroepsgerichte stroom betreft de 'achterstandsgroepen'. Met een zo overduidelijke georiënteerdheid op economische noodzakelijkheden, zullen vrees ik deze categorieën wederom niet de aandacht krijgen die ze vanuit culturele hoofde verdienen.

Volwasseneneducatie is maar één deel van een weggennet dat bij kan dragen aan een goede werking van de cultuur.

Hoe lopen die wegen? Het is zaak dat te signaleren, in iedere tijd opnieuw. Door ontwikkelingen die ik eerder in dit betoog aanduidde met toegenomen fysieke mobiliteit, houden mensen zich meer dan weleer langdurig op op plekken waar tot op heden inzake cultuur weinig activiteiten ontplooid zijn: wachtkamers, perrons en de straat. Hoeveel uren vertoeven we er niet? Postkantoren, we komen er allemaal regelmatig, wie kent niet het vervelende gehang op straat omdat het nog te vroeg is voor een volgende afspraak en het niet de moeite loont om terug te gaan naar de thuisbasis. Laat staan, degenen die de straat verkiezen bij gebrek aan afspraken. De straat, als plek waar mensen zich ophouden, is door de commercie veroverd. Waarom daar geen culturele faciliteiten aangebracht? Vrije inloopactiviteiten kunnen mijns inziens meer bijdragen aan het functioneren van de cultuur dan de uitvoering van een Mozart-ouverture of een optreden van Het Nationale Ballet.

Tot slot wijs ik op de in principe cultureel belangrijke ontwikkelingen binnen de informatie-technologie.

Van de week verscheen in een van de avondbladen (NRC, 17-09-1985) een eerste van een serie van vier artikelen over het hedendaagse Chinese platteland. Aandacht werd daarin besteed aan de komst van electriciteit in de laatste 4 jaar. Dat blijkt drastische gevolgen te hebben voor de tot dan toe collectieve vrije tijdsbesteding.

Het aangesloten worden op een elektriciteitsnet heeft als gevolg dat men voor het eerst in de geschiedenis van het Chinese platteland de avond alléén door kan brengen. De onderlinge communicatie krijgt daarmee een deuk.

Ook bij ons spelen dit soort ontwikkelingen, niet in de vorm van beschikbaar komen van licht na zonsondergang maar bijvoorbeeld in de vorm van beschikbaar komen van satellietverbindingen.

Informatienetwerken verschaffen een pluraliteit van waarden en normen. Ontwikkeling van waardenoriëntaties, welke in de regel plaats vindt binnen overzienbare, tamelijk afgesloten, reële werelden, wordt daardoor een moeilijker proces. Het is niet denkbeeldig dat er meer kennis over de wereldwijde problematieken voorhanden zal komen, dan over de onmiddellijke subjectief relevante leefomgeving. De aloude taak van het onderwijs, ontsluiting van verder weg liggende kennisgebieden behoeft binnen zo'n ontwikkeling aanvulling.

Wie merkt dat op, wie levert ideeën ter ondervanging aan. Welke plaats culturele raden ook binnen de provincies bekleden of zullen gaan bekleden, de signalering van dit soort 'situationele' factoren zou ik zeker tot uw takenpakket willen rekenen.

De inleiding is in grote trekken gebaseerd op de volgende HRWB-publicaties:

- Volwasseneneducatie; advies nr. 10
- Noties Van Cultuur; dwarskijken nr. 5 (auteur: M. Gastelaars)
- Overheid en Cultuur in een vrije samenleving; advies nr. 42.

Vragen/opmerkingen naar aanleiding van de inleiding
van mevrouw Van Wieringen

Nadat de heer Stapel mevrouw Van Wieringen heeft bedankt voor haar stimulerende uiteenzetting geeft hij de zaal de gelegenheid tot het stellen van informatieve vragen.

De heer Entius vraagt zich af of - zoals mevrouw Van Wieringen in haar inleiding deed - zonder meer gezegd kan worden dat expressie communicatie impliceert.

Mevrouw Van Wieringen licht toe dat zij in dit verband niet spreekt over expressie in de zin van de 'aller-individueelste uiting van de allerindividueelste emotie'; zij spreekt over expressie als gedrag in het intermenselijk verkeer - waar het gaat om de interactie.

In dit kader merkt de heer Sterman op dat het in deze tijd van individualisering van de samenleving wellicht zo is dat het bestaan van cultuur een bewijs is van het feit dat de mens naast 'individu' ook een 'sociaal wezen' is.

INLEIDING DE HEER D. DE WIT
(letterlijke tekst)

Op 7 september jl. was ik bij de officiële opening van het Utrechtse Steunpunt Volwasseneducatie in Houten. Bij die gelegenheid werden uiteraard verhalen afgestoken, onder andere door de voorzitter van de stuurgroep; die schetste op een heel aardige manier de voorgeschiedenis van het steunpunt. Hij deed dat aan de hand van muziek, van de Moldau van Smetana: de bronnen, de aanzwellende stromen, de botsingen, de verstillings, de brede uitstroming.

Nou, dacht ik, met de cultuur zit het dus wel goed ... waar maak ik me druk om? Ook later die dag werd er in het programma nog gezongen en gemusiceerd. Helaas zult u vandáág de muziek moeten missen.

Ik blijf nog even bij dat Utrechtse steunpunt. Later had ik een gesprek met de coördinator; daarbij viel mij op dat hij erg ingenomen was met de ontwikkeling in Utrecht, speciaal op het punt van de scheiding van functies: een adviesraad die alleen maar over het beleid adviseert en een afzonderlijk steunpunt voor het steunfunctie-werk.

Een belangrijk gegeven dat mijns inziens de kern van de problematiek raakt waar de raden de laatste jaren bij tijd en wijle mee geconfronteerd worden: de vraag: welke functies vervullen de raden, op welke terreinen, voor wie.

Ook op landelijk niveau speelt deze vraag, bij de H.L.O.'¹⁾ is ook de functionele benadering uitgangspunt.

Het is dan frappant om uit de rapportage van de ontwikkelingsprojecten educatieve werkplaatsen te lezen dat beleidsadvisering aan de provinciale overheid een groot accent heeft gekregen in het werk van de werkplaatsen tot nu toe.

Dit was ter inleiding.

Terug naar mijn rol als informant (zo staat het vermeld in het programma). De feiten, 'data' op een rijtje; hoe zien de ontwikkelingen eruit, wat is er aan de hand op landelijk en provinciaal niveau. Ik heb een poging gedaan dat globaal op papier te krijgen en ik heb u dat toegestuurd in een geel mapje. Daar zitten verder nog wat bijlagen bij:- de samenvatting hoofdlijnennotities VE

- rapportage ontwikkelingsprojecten educatieve werkplaatsen periode tot 01-01-1985
- introductie van permanente educatie - overdruk gedeelte uit de vergelijkende studie van de HRWB 'wat zal blijven van wederkerende educatie' (juni 1985)
- factsheet WVC over volwasseneneducatie, dat iets zegt van hoe ze daar tegen VE aankijken.

¹⁾ Herstructurering Landelijke Organisaties

U hebt dat kunnen lezen of u kunt dat alsnog lezen; eventueel kan dat straks mondeling worden aangevuld, bijvoorbeeld met de laatste ontwikkelingen uit sommige provincies, of kunnen er vragen over worden gesteld.

Het lijkt mij interessant - en dat zie ik als mijn taak - u wat te helpen bij het rangschikken van die gegevens aan de hand van een aantal ingangen. Wat lijnen eruit te halen, wat trends - mogelijk zelfs wat conclusies eraan te verbinden.

Het is met informatie zo: je kunt de gegevens op verschillende manieren ordenen, op die manier kun je mooie matrixjes maken die heel verschillende beelden te zien geven.

Je kunt met andere woorden naar de volwasseneneducatie kijken vanuit verschillende invalshoeken, verschillende benaderingen.

Ik noemde daarnet al de functionele benadering; je kunt het ook benaderen vanuit doelstellingen of -groepen. Het hangt ervan af waar je staat en wat je wilt. De vraag is dus: waar staan de raden en wat willen ze wat betreft de volwasseneneducatie.

Nog even iets vooraf.

In mijn artikel in NCVO-berichten vorig jaar, 'Het provinciale toneel van de volwasseneneducatie' heb ik gezegd dat het schetsen van de ontwikkelingen op het vlak van de provincie eigenlijk zou moeten bestaan uit 11 afzonderlijke verhalen. Want, wat mij in de afgelopen jaren vooral duidelijk is geworden, is dat van de provincie geen sprake is. Elke provincie heeft in zekere zin een eigen karakter en problematiek en een eigen oplossing daarvoor. Daarom moeten we voorzichtig zijn met het trekken van algemeen geldende conclusies. Er zijn echter wel vergelijkbare tendenzen. Die worden voor een deel bepaald door wat ik 'het decor' heb genoemd.

1. Het rijksbeleid en de opvattingen van de rijksoverheid over decentralisatie; wetgeving, functies en structuren
2. De rol-opvatting van de provincie
3. Organisaties, instituten, de markt (vraag en aanbod)

Op het toneel de spelers, die het spel moeten maken. De raden maken geen deel uit van het vaste decor. De raden hebben in dat proces van ontwikkeling en vormgeving de gelegenheid keuzen te maken; keuzen vanuit de historische en maatschappelijke bindingen. Dat is hun speelruimte. Keuzen naar categorieën, middelen, werkvormen. Keuzen tussen geïnstitutionaliseerd en niet-geïnstitutionaliseerd werk, keuzen voor vrijwilligerswerk en geprofessionaliseerd werk, tussen cultureel-educatief werk en sociaal-educatief werk.

Een stukje historie.

Wat ik de afgelopen 10 jaren vanuit mijn positie bij het NOGC gezien heb, is een soort slijtageslag om het behoud van posities, functies en territorium.

In 1972 hield het NOGC op Kerk en Wereld een twee-daagse conferentie over permanente educatie. Daar waren veel mensen bij betrokken. De voorbereidingsgroep bestond uit mensen uit verschillende landelijke organisaties plus ambtenaren van -toen- CRM. In mijn beleving bestond er toen een breed draagvlak voor het werk en was er sprake van een duidelijke behoefte en motivatie om gezamenlijk vorm te geven aan de heersende ideeën.

Ik heb eens nagegaan hoe dat zat bij de raden. Ik wilde wel eens weten hoe het allemaal is begonnen, waarmee, waarom, waartoe... Van de meeste provincies heb ik dat wel zo ongeveer kunnen achterhalen dank zij het spitwerk van de kollega's. In Friesland en Noord Holland was dat al heel duidelijk. Daar zijn de raden vanuit het volksontwikkelingswerk opgericht. In een aantal andere provincies waren het ook studieconferenties die de motor vormden voor de ontwikkeling van het educatieve werk bij de raden in de vorm van het aanstellen van speciale stafmedewerkers of consultants of het oprichten van secties in het begin van de zeventiger jaren. In Alkmaar begon de victorie in 1969, in Drente en Zeeland in 1971. In Gelderland werd een jaar of 9 geleden nog een nieuwe culturele raad - jawel - opgericht, waarbij permanente educatie als cultuurpolitiek principe voor het hele werk werd beleden.

Enfin, het is geschiedenis, achterhaalde zaken, waarbij we niet al te lang hoeven stil te staan maar misschien iets van kunnen leren:

- Waar is de motivatie van toen gebleven? Waarop is de relatie cultuur-educatie kapotgelopen?
- Waarom is er zoveel onzekerheid over de richting van het beleid, over de functies van de raden op dit terrein, over de inhoud van het werk?

Volgens mij kan niet volstaan worden met louter een verwijzing naar de groei van de VE als zelfstandig beleidsterrein met een autonome ontwikkeling. Het is niet voldoende te verwijzen naar het regime van een Kaderwet of Hoofdlijnennotities. Evenmin naar de decentralisatie als wonder der natuur. En ook niet naar een scheiding van functies.

Om de balans op te maken:

Het is in mijn ogen eerder een scheiding der geesten, die bepaalt welke kant het opgaat:

- hoe breed of hoe smal is het terrein
- welke functies passen ons
- wat zijn onze prioritaire doelgroepen
- met wie werken we samen

De raden moeten de balans opmaken. Het blijft in mijn opvatting een kwestie van kiezen, van benutten van de speelruimte op het toneel; daarvoor moeten uitgangspunten worden vastgelegd, ontleend aan een visie op cultuurpolitiek en op de relatie cultuur - educatie.

Daarvoor is een benadering nodig die niet uitgaat van functies, maar allereerst vanuit de vraag wat cultuur is en wat daarin de elementen zijn die op de voorgrond staan en waaraan je als culturele raad met voorrang aandacht wilt geven.

Cultuur heeft alles te maken met normen en waarden, met de interpretatie van de wereld door de mensen, door mondige, weerbare, geëmancipeerde, kritisch denkende mensen; mensen die communicatief vaardig zijn op alle terreinen des levens.

Een nieuwe indeling.

Het indelen van de VE vanuit een dergelijke oriëntatie levert een bepaald plaatje op, met accenten op bepaalde vormen van het werk. Een plaatje dat richtinggevend is voor het werk; met misschien wel andere conclusies dan tot nu toe, andere keuzen - vredeseducatie

- arbeid / vrije tijd
- milieu-educatie
- wonen, multi-cultuur, derde wereld

Beleid is kiezen: Cultuur is het omgaan met veranderende waarden; vorming, educatie is geen waardenvrij gebeuren.

WVC kiest in zijn Fact Sheet: bij volwassenenvorming gaat het om activiteiten die de ontplooiing van de persoon in zijn maatschappelijke situatie betreffen. En rekent dit tot het welzijnsbeleid, samen met emancipatie.

De Federatie voor Vormingscentra kiest voor de hele persoon in zijn maatschappelijke situatie en voor werk met een emancipatorisch karakter.

Hoe kiezen de raden?

Wat is de culturele dimensie?

Wat zijn de culturele vraagstukken?

Het bordje cultuur moet teruggehangen worden, de relatie met de kunsten moet echt vormgegeven worden. Daar zijn genoeg mogelijkheden voor. De kunsten kunnen op hun manier bijdragen aan de vergroting van de communicatieve vaardigheden. "De taal der kunsten" ... is dat niet bij uitstek een terrein voor de culturele raden?

Ziehier mijn gekleurde ei, zonder muziek.

Vragen/opmerkingen naar aanleiding van de inleiding
van de heer De Wit

Nadat de heer Stapel de heer De Wit bedankt heeft voor de samenstelling van het 'Globaal overzicht van de ontwikkelingen op het terrein van de volwasseneneducatie' en zijn toelichting hierop, stelt hij de zaal in de gelegenheid hierover vragen te stellen danwel nadere toelichtingen te geven.

De heer Van Oyen is van mening dat je niet moet veronderstellen dat van kunst een educatieve taak uitgaat; hij wil de kunstenaar hiervan vrijwaren. Wel is er veel educatie nodig, waarbij kunst een object of subject is. De heer De Wit onderschrijft deze zienswijze.

De heer Akkermans geeft een nadere toelichting op de situatie in Zuid Holland; duidelijk is te beargmenteren dat formatieplaatsen nodig blijven voor specifieke taken van de raden; voor de zogenaamde 'snuffelpaal-functie' is dit echter moeilijker, zo niet onmogelijk.

De heer Koch deelt mede dat er in Zeeland meer is gebeurd dan in het overzicht van de heer De Wit een voorstel van de onderwijsraad om zich te laten omdopen tot raad voor onderwijs en educatie; hiermee laat deze raad de term volwasseneneducatie los. De heer Koch deelt mede dat de culturele raad zich hiertegen zal verzetten.

De heer Penders vraagt zich af, waar in de volwasseneneducatie het moment is aan te geven dat het niet meer tot cultuur is te rekenen maar dat een zelfstandig steunpunt nodig wordt. Hij vraagt zich af waarom die zaken zo gescheiden moeten worden. De heer Stapel meent dat belangen en financiën hierbij een rol spelen.

De heer De Wit licht toe dat de culturele raad Overijssel de werksoort zelf heeft laten kiezen; daar is gekozen voor basiseducatie. Andere vragen zijn daar aan de orde dan de relatie met de kunst.

Naar aanleiding van een vraag van de heer Stapel, waarom deze raad op zijn eigen manier kiest, merkt de heer Entius op dat als dit zo is, geconstateerd zou kunnen worden dat de culturele raden de belangen te weinig behartigen.

De heer Koorneef geeft een nadere uitleg met betrekking tot de culturele raad Overijssel; De raad bestaat uit samenstellende delen van diverse pluimage; de keuze wordt o.m. bepaald door verschillen in belangen en bekostigingssystemen. Het educatieve bureau aldaar werkt met een grote mate van zelfstandigheid.

De heer Sterman meent dat hier steeds gesproken wordt over allerlei verschijnselen die eenzelfde grondslag hebben. Hij deelt de mensen grofweg in in twee categorieën: - een categorie die altijd graag een ander wijst op wat er in de samenleving gebeurt, en
- een categorie die de ander daartoe wil opvoeden.

Deze beide categorieën zijn zijns inziens ook vertegenwoordigd in de culturele raden; zie hier het conflict. Hij heeft er behoefte aan dit duidelijk te maken.

De heer Stapel reageert hierop door te memoreren dat in de naoorlogse jaren met name de opvoedende kant sterk vertegenwoordigd was.

De heer Koch vraagt zich af wat er gedaan wordt met het uitgangspunt van een 'breed cultuurbegrip', dat de culturele raden altijd hebben voorgestaan. Hij noemt het voorbeeld van de bibliotheken die 20 jaar geleden een belangrijk zorgveld waren van de culturele raad en die nu zelfstandig werken. Hij meent dat een dergelijke ontwikkeling op dit moment met de volwasseneneducatie aan de hand is, hoewel hij er bij aantekent dat dit ook een politiek belangrijk item is geworden.

De heer Van Essen spreekt in aansluiting op het uitgangspunt van het brede cultuurbegrip over de spanning die ontstaat als gevolg van het uiteengaan van de sectoren cultuur en volwasseneneducatie. Hij veronderstelt dat dit wordt veroorzaakt door een te beperkte invulling van het brede cultuurbegrip naar de kant van de maatschappelijk achtergestelden, de prioritaire doelgroepen in de volwasseneneducatie.

De heer Van Oyen tenslotte meent dat het zover moet komen dat men er mee leert leven dat cultuur in zich conflictueus is; men zou moeten afleren steeds weer te willen kiezen voor enkelvoudigheid.

RESULTATEN VAN DE GROEPSDISCUSSIES

Na de lunch werd in groepen gediscussieerd over een vier-tal tevoren bekend gemaakte stellingen/vragen.

De discussie-resultaten werden voor zaal en forum, waarin zitting hadden de beide inleiders en de heer J. Hoekstra, bekendgemaakt.

In de volgende paragrafen wordt steeds de stelling en vervolgens het discussie-resultaat weergegeven.

Stelling I

Stelling: Cultuur is - tot in essentie - communicatie; daarmee is cultuurbeleid per definitie breed beleid: "gezichts-bepalend" voor onze samenleving, voor de wijze waarop wij onze samenleving inrichten/veranderen. Allerlei terreinen van beleid dragen aldus een cultureel karakter, het educatiebeleid wel in het bijzonder (waar communicatieve vaardigheden voorop staan). Geldt deze conceptie voor de provinciale culturele raden als de oriëntatiebasis van het beleid? En is daarmee voldoende aangegeven waarom de provinciale culturele raden zich met de (volwassenen)educatie bezig dienen te houden (als ze dat al moeten)?

De groep die zich met deze stelling heeft beziggehouden meldt uitdrukkelijk dat zij zich niet hebben beziggehouden met vormgeving. Zij zijn ervan uitgegaan: "wij vinden dat wat onze taak is, onze taak is" en hebben zich vervolgens afgevraagd wat de legitimatie voor de raden is om zich met volwasseneneducatie bezig te houden.

Uitgaande van de breedheid van het cultuurbegrip, vanuit een brede visie, zijn zij van mening dat de relaties tussen de verschillende onderdelen - waaronder uitdrukkelijk educatie - open gehouden moeten worden en verbeterd moeten worden.

De heer Schepel was woordvoerder van deze groep.

Stelling II

Stelling: De ontwikkeling van de volwasseneneducatie tot zelfstandig beleidsterrein noopt tot herbezinning op de vraag naar aard en mate van bemoeienis van de provinciale culturele raden met de volwasseneneducatie. Hoe breed is het terrein, welke aspecten horen bij elkaar, wat de provinciale culturele raden betreft? (onderwijs, scholing, vorming, informeel/spontaan leren emanciperend leren, kunstzinnig vormen)

De groep die zich met deze stelling bezighield, onderschreef de stelling, maar hield een pleidooi voor een nadere bezinning over de vraag of niet wat meer boven-sectoraal gekeken moet worden naar de werking van de cultuur. (culturele raad - brain trust).

De kwestie van de volwasseneneducatie wordt aangegrepen om alles, de cultuur als informatie/communicatie/expressie, nader te bekijken en vorm te geven.

Een boven-sectorale taakverduidelijking / taakverbreding.

De heer Hofman was woordvoerder van deze groep.

Stelling III

Stelling: De bemoeienis van de provinciale culturele raden met (onderdelen van) die volwasseneneducatie heeft geleid tot een verwevenheid van heel verschillende functies. De ontwikkeling van de volwasseneneducatie tot zelfstandig beleidsterrein vraagt in het bijzonder om nadere bezinning op die functies bij de provinciale culturele raden. Er dient een organisatorische scheiding te worden aangebracht in bijvoorbeeld de functies uitvoering- ondersteuning- advisering- belangenbehartiging. Welke functies horen bij elkaar en welke niet? Met welke functies dienen de provinciale culturele raden zich op het terrein van de volwasseneneducatie wel/niet bezig te houden?

Ook voor deze groep was de breedte van het cultuurbegrip uitgangspunt. Niet alleen de functies maar ook de werkterreinen werden bekeken. Ten aanzien van de functies zag men de noodzaak om advieswerk te scheiden van de andere functies, waarbij overigens advisering niet te eng opgevat moet worden (dus ook stimuleren en initiëren omvattend). Ook algemene belangenbehartiging wordt in brede zin opgevat. Voorts dient een culturele raad zich vanuit een samenhangend cultuurbegrip bezig te houden met volwasseneneducatie, echter met wisselende intensiteit (afhankelijk van structuren). Wanneer er bijvoorbeeld een zelfstandige organisatie is op het terrein van de volwasseneneducatie, moet de culturele raad zich niet op dit strikte terrein bezighouden, maar meer vanuit het samenhangende cultuurbegrip.

De heer Entius was woordvoerder van deze groep.

Stelling IV

Stelling: Breed cultuurbeleid moet kunst-, media- en onderwijsvoorzieningen omvatten. Meent u dat - waar van oudsher de bemoeienis van de provinciale culturele raden zich richt op het beleidsterrein van de kunsten - er van daaruit een relatie te leggen is met (volwassenen)educatie? Indien ja, waarom dan? En op welke wijze kan die relatie dan vorm gegeven worden?

Ook de vierde discussiegroep is van mening dat cultuur breed moet worden gezien. De vraag over de bemoeienis van de provinciale culturele raden ligt echter niet open. Voor zover er sprake kan zijn van keuzen, zijn deze veelal al gemaakt. Onderscheid moet volgens de groep gemaakt worden tussen educatie als werksoort, zoals de basiseducatie, en educatie als facet. De groep is van mening dat educatie een facet moet zijn voor alle beleidsterreinen die door de provinciale culturele raden worden bestreken.

Mevrouw Noordenbos was woordvoerder van deze groep.

REACTIE OP DE UITKOMSTEN VAN DE GROEPSDISCUSSIES DOOR
DE HEER J. HOEKSTRA
EN NADERE DISCUSSIE

De heer Hoekstra reageert eerst in algemene zin en vervolgens op de resultaten van de afzonderlijke groepsdiscussies.

Het valt hem op dat hier op dit moment gesproken wordt alsof wij allen vanuit dezelfde achtergrond en vanuit dezelfde organisatie komen, terwijl er 12 culturele raden zijn met elk een eigen specifieke invulling van de taken, die ieder reageren vanuit hun eigen specifieke achtergrond. Een algemene vergelijking is dus moeilijk te maken omdat de invulling verschillend is.

Ook is de omgang van de provincie met de culturele raad net zo divers als de culturele raad zelf.

Bij de nadere reacties van de zijde van de heer Hoekstra op de discussieresultaten moet rekening gehouden worden met deze relativerende achtergrond.

Ten aanzien van het uitgangspunt dat elke discussiegroep gehanteerd heeft, dat van het brede cultuurbegrip, merkt de heer Hoekstra op dat dit een enigszins theoretische benadering is - veelal afwijkend van de praktijk. De praktische invulling wordt meer bepaald door de toewijzing van taken door de provincie aan de culturele raad. Een belangrijk punt is dus de relatie tussen de provinciale griffie en de culturele raad. De heer Hoekstra beseft dat de provinciale overheid niet uitblinkt in het hanteren van een visie, uitgaande van een breed cultuurbegrip; de ontwikkeling van verschillende zaken gebeurt veelal op verschillende plekken waardoor afstemmingsproblemen (kunnen) ontstaan. Hij is van mening dat de culturele raad op dit punt een belangrijke taak heeft; de culturele raad zou zijns inziens zeer attent moeten zijn en kritisch moeten kijken naar de verschillende ontwikkelingen van beleid bij de provinciale overheid. De relatie tussen beleid en in ontwikkeling zijnde zaken bij de provincie weerspiegelt zich volgens de heer Hoekstra in de culturele raad.

De provincie moet zaken meer integraal benaderen en de culturele raad moet zoveel mogelijk proberen relaties aan te geven tussen de verschillende zaken. Hieraan zou de culturele raad een concrete invulling moeten geven, een boven-sectorale benadering.

Vervolgens gaat de heer Hoekstra in de op resultaten van de afzonderlijke groepsdiscussies.

Groep I is van mening dat de culturele raden zich moeten bezighouden met volwasseneneducatie want dat is inherent aan de breedte van het cultuurbegrip.

De heer Hoekstra is van mening dat er toch twee verschillende benaderingen te kiezen zijn, waarvan hij meent dat voor beide wat te zeggen is:

1. educatie moet een element van cultuurbeleid zijn
2. cultuurbeleid moet een element van educatie zijn

Beide benaderingen worden terug gevonden in de praktijk.

Ten aanzien van groep IV merkt de heer Hoekstra op dat hij het door die groep geïntroduceerde begrip 'facetbeleid' zeer interessant vindt. Hij is het eens met de groep, dat het educatieve werkveld zich niet laat afgrenzen door wetten, instituties en dergelijke. Bij facetbeleid gaat het erom dat onderkend moet worden dat er in talloze andere activiteiten elementen van vorming/overdracht/communicatie/ontwikkeling zitten. De culturele raden zouden vanuit de boven-sectorale benadering, vanuit het brede cultuurbegrip, moeten aanwijzen waar al die elementen van leren, vormen, ontwikkelen zitten. Men moet zich overigens hoeden voor een overheersing van het educatieve element; het kan funest zijn om bijvoorbeeld kunst te laten overheersen door het educatieve element.

Bij de reactie van groep III kan de heer Hoekstra zich nog niet veel concreets voorstellen. Waar het de functies betreft, is hij van mening dat er grote verschillen bestaan tussen de culturele raden; belangrijke verschillen die niet in de laatste plaats worden veroorzaakt door de verschillen in de functies die door de provincie aan de culturele raad worden toebedeeld. Er zijn provincies die zeer concrete, geïntegreerde functies toekennen aan de provinciale raad, naast de gebruikelijke adviesfunctie. Een enkele provincie maakt een strenge scheiding van functies, hetgeen de taakverdeling weliswaar helderder maakt, maar waarbij een belangrijk risico van verstarring aanwezig is. De heer Hoekstra is van mening dat een raad 'fris moet blijven'.

Vervolgens vraagt de heer Stapel of de beide inleiders nog een eerste reactie willen geven.

Mevrouw Van Wieringen reageert op het feit dat de heer Hoekstra mét de groepen meent dat cultuur als facetbeleid benadrukt moet worden, het boven-sectorale. Mevrouw Van Wieringen is het hiermee in grote lijnen wel eens, echter, zij vindt dat het zoeken naar concreetheid in sommige gevallen wat misplaatst is - dat het soms een geforceerd zoeken is naar 'hoe de wereld er uit moet zien'. Zij is van mening dat de concreetheid veeleer zit in de maatschappelijke situaties dan in sectoren.

De heer De Wit heeft het gevoel dat men nu op het punt komt dat er tot handelen moet worden overgegaan. Waar de raden bezig zijn met het breed cultuurbeleid en de grensgebieden daarvan, rijst bij hem de vraag: hoe dan? waarom ben je waar mee bezig? Keuzen moeten gemaakt worden. Tenslotte maakt hij een kanttekening bij de reactie van de heer Hoekstra op groep III; hij benadrukt dat het verlies aan veldgevoeligheid zeer gevaarlijk is.

De heer Stapel geeft het woord aan 'de zaal'. Deze nadere discussie wordt voor de duidelijkheid puntsgewijs weergegeven.

1. (Van Oyen) De scheiding tussen advies en uitvoerend werk komt voort uit de denkwereld van griffie en provinciale bestuurders. De culturele raad werkt ook voor andere groepen in de bevolking en is geen bezit van de provincie.

De heer Hoekstra stelt dit afhankelijk van de taak die aan de culturele raad gegeven wordt; heeft de raad ook een taak om direct voor de bevolking actief te zijn, dan komen die verschillende functies weer dichterbij elkaar. Hij licht toe dat in Utrecht die scheiding scherp is; daar is momenteel een 'cultureel service-bureau' ontstaan vanuit de culturele raad; dit bureau is met zeer concrete zaken bezig.

2. (Sterman) Wanneer vanuit een adviserende instantie een functioneel orgaan ontstaat, moet dit wanneer het goed functioneert, losgemaakt worden. De relaties dienen goed bewaakt te worden; die functie moet de culturele raad handhaven. Hij is geen voorstander van het uitvoerende werk; zijns inziens moet dan steeds gezocht worden naar mogelijkheden tot afstoting.
3. (Entius) Gevraagd wordt het begrip 'boven-sectoraal' toe te lichten. Wat zit er bijvoorbeeld boven de sector cultuur?

Mevrouw Van Wieringen licht toe dat, wanneer je duidelijk kunt maken wat je onder cultuur verstaat, blijkt dat cultuur een facet is van vele dingen des levens en dus ook een facet van vele beleidsterreinen.

De heer Entius verduidelijkt dat dus cultuur hier gezien wordt als de eerste van zijn reeks:

- cultuur breed gezien (boven-sectoraal)
- samenhangend beleid, onderwijs, kunsten, wetenschap
- terrein van de kunsten

De heer Entius vindt het begrip boven-sectoraal in deze zin een zeer goed hanteerbaar begrip.

4. (Van Weperen) Spreker is blij met de uitspraak van de heer Hoekstra dat een provinciaal bestuur een provinciale culturele raad nodig heeft. Deze uitspraak staat zijns inziens echter haaks op de formulering dat de provincie 'taken toebedeelt aan' de culturele raad. De culturele raad is er toch ook voor andere groepen die behoefte aan hulp hebben op hun terrein.
Hij begrijpt dat overheden vaker samenhangen wensen te zien, maar is van mening dat culturele raden ook ruimte moeten geven aan organisaties om zelfstandig zaken te ontwikkelen.
5. (Van Zandbergen) Het woord 'clustering' valt tegenwoordig steeds meer. In de praktijk echter moeten professionele organisaties met andere niet-professionele organisaties samenwerken; vervolgens wordt de culturele raad gevraagd door de provincie om te adviseren. In veel gevallen wordt de culturele raad dan gebruikt als een soort stootblok.
De culturele raad moet zich met cultuurbeleid bezighouden.
6. (Sterman) Met opzet heeft groep I zich uitsluitend beziggehouden met het beginsel en niet met de praktische uitvoering. Wel moet de culturele raad indien mogelijk stimulerend werken. Wanneer bijvoorbeeld in de provincie situaties voorkomen die voor educatie slecht zijn, heeft de culturele raad een signalerende functie. Een en ander is wel afhankelijk van de provincie waarin de raad werkzaam is.

In reactie op opmerkingen uit de zaal en ter nadere aanvulling merkt de heer Hoekstra op dat er twee elementen spelen:
culturele raad als - instrument van het veld

- beleidsadviserend orgaan van de provincie

In sommige gevallen is er een duidelijke keuze voor een van beide gemaakt, in andere gevallen zijn beide aan de orde. Is de culturele raad alleen adviserend bezig, dan toch moet de raad kritisch blijven.

Een andere vraag is, aldus de heer Hoekstra, wat is de rol van de provincie in het cultuurbeleid (deze vraag zou overigens ook kunnen worden gesteld ten aanzien van gemeente of rijk).

De wijze waarop bewindslieden een en ander invullen is echter zeer verschillend. Als een overheid een cultuurbeleid voert, doet ze dat dan sturend? begeleidend? De overheid moet voorwaarden scheppend bezig zijn - niet te veel sturend bezig zijn.

Vanuit de zaal wordt hierover tenslotte opgemerkt dat dit afhankelijk is van 'hoe je de overheid ziet'.

SLUITING

In zijn slotwoord merkt de heer Stapel op dat de heer Hoekstra een aanzet geeft om te spreken over de rol van de provincie met betrekking tot het cultuurbeleid. Een interessant onderwerp dat zeker aandacht verdient en waarover in ander verband nader gesproken zou kunnen worden.

Concluderend stelt de heer Stapel dat hem gebleken is dat bij de culturele raden vrij veel overeenstemming blijkt te bestaan wanneer gesproken wordt over de breedte van de functies van culturele raden.

Wanneer echter gesproken wordt over de aard van de werkzaamheden dan verschilt dit nogal; een en ander is ook zeer afhankelijk van het feit of -als het gaat om de adviesfunctie- er geadviseerd wordt in de richting van de overheid of groepen van de bevolking.

De heer Stapel is tenslotte van mening dat de vruchtbare discussie op deze studiedag een goede basis vormt voor het verder denken over de positie en functie bepaling van de culturele raden. Hij ziet de afsluiting van deze dag niet als een afsluiting van de discussie, maar veeleer als een aanzet voor verdere discussie.

De heer Stapel bedankt de aanwezigen en met name diegenen die hun speciale medewerking aan deze dag hebben verleend.

bijlage

Globaal overzicht van de ontwikkelingen op het terrein van de volwassenenedukatie - per raad/provincie.

Friesland

Raad - sektie VO *

De Fryske Kultuerried vervult de advies-, overleg- en ontwikkelingsfunctie, ook op het terrein van de volwassenenedukatie; er is een sektie vormings- en ontwikkelingswerk, welke als overlegplatform van organisaties fungeert en raadsadviezen op dit terrein voorbereidt.

Daarnaast funktioneert er voor dit terrein een commissie Onderwijs en Cultuur, waarin culturele raad en onderwijsraad gelijkelijk participeren. Vanuit die samenwerking is het initiatief gekomen voor een edukatieve werkplaats (geen officieel rijksproject). In 1981 werd hiervoor een zelfstandige stichting in het leven geroepen, met het doel het steunfunktiewerk op dit terrein op elkaar af te stemmen.

Provincie.

Eind november 1984 heeft de provincie een "Ontwerp-facetnota Volwassenenedukatie" uitgebracht; daarin wordt het provinciaal beleid van de komende tien jaar uitgezet. In de hiervoor speciaal in het leven geroepen werkgroep was ook de culturele raad vertegenwoordigd.

Groningen

Raad - sektie VO.

De Culturele Raad Groningen is per 1 januari 1985 opgeheven; de sektie VO funktioneerde al enkele jaren niet meer.

Provincie.

De beleidsvoornemens op het terrein van de volwassenenedukatie waren opgenomen in het provinciaal sociaal-cultureel plan 1983-1986. Het ontwikkelen van een provinciale steunfunctiestructuur werd daarin als eerste verantwoordelijkheid van de provincie gezien. Dit heeft inmiddels zijn beslag gekregen.

Aanvankelijk werden er in Groningen twee afzonderlijke organisaties in het leven geroepen: een Stichting Ontwikkeling Steunfuncties voor de Volwassenen Edukatie (SOSVE) en een voorlopig Provinciaal Steunpunt voor de Volwassenenedukatie (de STIEP). De SOSVE - per 1 juli 1984 ontbonden - diende om de advies- en ontwikkelingsfunctie gestalte te geven, de STIEP om de steunfunctietaken uit te voeren. Nadat het advies was uitgebracht

*) VO = vormings- en ontwikkelingswerk.

is het ontwikkelingsproject aangehaakt bij het steunpunt (de STIEP), vooruitlopend op de definitieve structuur met een nieuwe Stichting per 1 januari 1986. Inmiddels heeft de provincie een Beleidsnota Edukatie uitgebracht, die naast het (reguliere) onderwijs ook de volwassenenedukatie bestrijkt.

Rijksprojecten.

Eén van de vier officiële rijks-ontwikkelingsprojecten edukatieve werkplaatsen is Groningen. In tegenstelling tot in andere provincies is het project niet ergens aangehaakt; de situatie is als boven beschreven.

Drenthe

Raad - sectie VO.

De culturele raad vervult de platform- en ontwikkelingsfunctie; op het terrein van de volwassenenedukatie is er de sectie edukatief werk. Deze sectie entameerde inventariserend onderzoek en leverde hiermee bouwstenen voor een provinciaal beleidsplan. Onderdeel hiervan was een ontwikkelingsplan voor de provinciale ondersteuning van de volwassenenedukatie. Dit resulteerde in de opzet van een vierjarig ontwikkelingsproject, dat werd aangehaakt bij de culturele raad. Financiering geschiedde met behulp van ISP-gelden. (Integraal Structuurplan Noorden des lands).

Provincie.

Genoemd project kan worden gezien als een provinciale edukatieve werkplaats. Thans werkt de provincie aan de voorbereidingen van een zelfstandige provinciale organisatie voor de volwassenenedukatie, los van de culturele raad. In maart 1985 legde de provincie haar voorlopig standpunt neer in een "Nota Steunfunctie Volwassenenedukatie".

Overijssel

Raad - sectie VO.

De Culturele Raad Overijssel heeft na een herstructureeringsoperatie (naar aanleiding van de nota "Taken provinciale welzijnsraden") het accent verlegd van de adviesfunctie naar de steunfunctie, i.c. naar de ondersteuning van de bij de raad ondergebrachte beleidssectoren. De functie "overleg en beraad" valt binnen het kader van de steunfunctie.

Op het terrein van de volwassenenedukatie had bovengenoemde accentverlegging al eerder plaatsgevonden: eind 1981 werd door de raad het provinciaal Buro Volwassenenedukatie opgericht voor de ontwikkeling en ondersteuning van de volwassenenedukatie in Overijssel. Daarbij werden ook enkele regionale ondersteuningsprojecten aangehaakt (Open School, Edukatief werk met minderheden, N.W.-Overijssel). De Afdeling VO (sectie/platform) hield toen als zodanig op te bestaan; het bestuur van de afdeling bleef aan om een nieuwe structuur uit te werken. In 1983 werden hierover

voorstellen uitgebracht, die in brede kring werden besproken. In overleg met de raad leidde dit in 1984 tot het principe-besluit te komen tot verzelfstandiging van het Bureau Volwassenenedukatie. Er werd een voorlopig bestuur gekozen, waaraan het beleid en beheer van het bureau door het bestuur van de raad zou worden gedelegeerd. Voorjaar 1985 heeft dit z'n beslag gekregen. Na een overgangsfase, die duurt tot 1 augustus 1986, zal bekeken worden of tot algehele loskoppeling wordt overgegaan.

Provincie.

De provincie heeft in principe besloten te komen tot één provinciaal edukatief centrum, vergelijkbaar met een werkplaats, dat de provinciale steunfunctie verzorgt. Inmiddels is er evenwel ook een Algemeen Christelijk Edukatief Centrum opgericht, dat steunfunktietaken verzorgt voor achttien aangesloten christelijke organisaties. Ook dit centrum wordt door de provincie gesubsidieerd.

Gelderland

Raad - sectie VO.

De Gelderse culturele raad vervult de algemene functies overleg, advies, informatie, representatie, belangenbehartiging, initiatief en ontwikkeling. Alle ook van toepassing op het brede terrein van de volwassenenedukatie. Zo draagt de raad in het kader van genoemde ontwikkelings-taak bij aan het tot stand komen van provinciale steunpunten. Aangehaakt bij de raad en werkend onder verantwoordelijkheid van de raad zijn de steunpunten alfabetisering nederlands en anderstaligen en het emancipatorisch edukatief vrouwenwerk. Voor het werk van deze steunpunten zijn de steunfunktietaken begeleiding, kadervorming, dokumentatie, onderzoek, studie bemiddeling en ontwikkeling van toepassing.

De raad kent geen sekties.

Provincie.

De provincie streeft naar een steunfunctiestructuur, bestaande uit clusters, respektievelijk federatieve samenwerking, onder andere voor het volwassenenwerk (edukatief werk, opbouwwerk, vorming en scholing, emancipatie). Een provinciale werkplaats wordt als mogelijke vorm hiervoor genoemd.

Utrecht

Raad - sectie VO.

De Stichtse Culturele Raad is per 1-1-1985 opgevolgd door een raad voor cultuur, vorming en onderwijs. Deze heeft als zodanig uitsluitend de adviesfunctie ten behoeve van de provincie (en dus niet de steunfunctie en evenmin de functies overleg, belangenbehartiging, pleitbezorging).

De "oude" raad kende al enige jaren geen sektie edukatief werk meer. Met het vertrek van de stafmedewerker is het zwaartepunt voor de ontwikkeling van de volwassenenedukatie in de provincie Utrecht komen te liggen bij het (officiële rijks-) ontwikkelingsproject edukatieve werkplaats. Inmiddels zijn hier alle steunfuncties ondergebracht.

De (nieuwe) provinciale raad voor cultuur, vorming en onderwijs heeft in feite wel weer de adviesfunctie op het terrein van edukatie, zij het meer in het kader van de veranderende rol van de provincie op dit terrein, met inbegrip van onderwijstaken.

Provincie.

Met de reorganisatie van het gehele provinciale welzijnsbeleid heeft de provincie gekozen voor een scheiding van functies. De adviesfunctie berust bij een Raad, zoals de nieuwe provinciale raad voor cultuur, vorming en onderwijs. Daarnaast zijn er Beraden voor de functies pleitbezorging en belangenbehartiging en steunpunten voor de steunfunctie, c.q. de ondersteuning van het uitvoerend werk.

Voor de steunfunctie op het terrein van de volwassenenedukatie is per 1 januari 1985 officieel de "Stichting provinciaal steunpunt volwassenenedukatie Utrecht" opgericht, ter voortzetting van het werkplaatsproject.

Rijksprojecten.

Het edukatieve werkplaatsproject in Utrecht - inmiddels omgevormd tot provinciaal steunpunt volwassenenedukatie - is één van de vier officiële edukatieve werkplaatsprojecten in het kader van het rijksbeleid.

Noord-Holland Raad - sektie VO.

De Culturele Raad Noord-Holland vervult alle -erende functies voor het gehele terrein, inclusief het edukatieve werk; een sektie edukatief werk fungeert als beleidsvoorbereidend orgaan.

Op initiatief van deze sektie is er voor de volwassenenedukatie een ontwikkelingsproject opgezet (één van de vier officiële werkplaatsprojecten in het kader van het rijksbeleid) met het doel tot meer samenhang en afstemming te komen in de ondersteuning op provinciaal nivo. Dit project werd aangehaakt bij de raad.

Medio '84 is een eindrapport uitgebracht over de structuur van de steunfuncties.

Provincie.

Een door de provincie ingezette herstruktureringsoperatie beoogt tot scheiding te komen van de functies advies, overleg(platform), ondersteuning en uitvoering bij de culturele raad.

Het is daarbij de bedoeling, dat de sektie edukatief werk van de raad zelfstandig de platformfunctie zal gaan vervullen.

Inmiddels (februari '85) heeft de provincie de Ontwerp Nota Volwassenenedukatie in Noord-Holland uitgebracht. Daarin wordt voorgesteld de platformfunctie aan te haken bij het provinciaal steunpunt (werkplaats-project).

De sectie edukatief werk zou de grondslag vormen voor de bezetting van het platform; het sekretariaat van de sectie zou vanuit het steunpunt worden vervuld. De reakties op dit idee (ook van de Gedeputeerde) doen verwachten dat de koppeling niet zal doorgaan en het sekretariaat van de sectie c.q. het platform bij de culturele raad zal blijven.

Rijksprojekten.

Het ontwikkelingsproject in Noord-Holland is één van de vier officiële edukatieve werkplaatsprojekten in het kader van het rijksbeleid.

Zuid-Holland Raad - sectie VO.

De Culturele Raad Zuid-Holland heeft in het algemeen steeds de advies- en overlegfunctie vervuld. Op het terrein van de volwassenenedukatie is de adviesfunctie echter altijd beperkt gebleven. Een overleg/sectie vormings- en ontwikkelingswerk heeft slechts kort bestaan (van 1973-1979). De laatste jaren is het accent op de steunfunctie komen te liggen. Voor de sektor volwassenenedukatie is gekozen voor ondersteuning van activiteiten in de sfeer van de basisedukatie. Het betreft hier een aantal projecten, die bij de culturele raad zijn aangehaakt: alfabetiseringswerk, edukatief werk, culturele minderheden, emancipatorisch vormingswerk. Hiervoor zijn konsulenten/steunfunktionarissen aangesteld, die zich met name richten op deskundigheidsbevordering en -ontwikkeling van vrijwilligers en beroepskrachten in het uitvoerende werk. Over de relatie met de aangehaakte projecten zijn de opvattingen nog niet uitgekristalliseerd. De gedachte aan de ontwikkeling van een provinciale werkplaats als zelfstandige instelling voor de gehele volwassenenedukatie leeft wel in Zuid-Holland.

Provincie.

De provincie heeft hierover eind juli '85 een nota uitgebracht, waarover in het najaar een besluit wordt genomen. Voorgesteld wordt een zelfstandig steunpunt volwassenenedukatie op te richten. Over een adviesfunctie wordt nog geen uitspraak gedaan; gedacht wordt op bepaalde punten de onderwijskommissie advies te vragen.

Zeeland Raad - sectie VO.

De Zeeuwse Culturele Raad vervult de advies-, overleg-, en ontwikkelingsfunctie; op het terrein van de volwassenenedukatie is er een sectie edukatief werk, die de adviesfunctie vervult. Daarnaast kent Zeeland sinds enkele jaren een afzonderlijk steunpunt voor de kunstzinnige vorming en volwassenenedukatie in de vorm van een kommissie ex art. 64 van de provinciewet. Bij de oprichting van dit steunpunt verdween de steunfunctie bij de raad, (scheiding tussen advies- en steunfunctie).

Provincie.

Inmiddels ligt er een voorstel voor een nieuwe advies-structuur in de vorm van een afzonderlijke Zeeuwse raad voor de volwassenenedukatie. Dit voorstel is afkomstig van een speciale werkgroep van de Zeeuwse Culturele Raad en de provinciale onderwijsraad samen. In Zeeland doet zich namelijk ook de situatie voor van het bestaan van een provinciale onderwijsraad met een afdeling volwassenenedukatie (zie Friesland).

Noord-Brabant Raad - sectie VO.

De Culturele Raad Noord-Brabant vervult de advies- en overlegfunctie; op het terrein van de volwassenenedukatie in beperkte mate, middels een werkkommissie vormingswerk en volksontwikkeling, die de adviezen van de raad aan de provincie voorbereidt.

Deze kommissie is van mening, dat "Het cultuurbegrip waaromheen de culturele raad statutair is samengesteld, niet ruim genoeg is om het vormings- en ontwikkelingswerk als onderdeel van de volwassenenedukatie naar waarde binnen te plaatsen". (Jaarverslag '82).

De sekretaris van deze kommissie is tevens sekretaris van de stuurgroep van de edukatieve werkplaats Noord-Brabant (officieel rijksprojekt), aangehaakt bij het provinciaal opbouworgaan. Daarnaast maakte hij deel uit van een initiatiefgroep ("verontrusten"), die met behulp van ambtelijke ondersteuning eind 1983 een "bouwstenennotitie voor de gewenste ondersteuningsstructuur voor de volwassenenedukatie in Noord-Brabant" uitbracht. Daarin werd aan een provinciale werkplaats volwassenenedukatie een centrale plaats toegekend.

Provincie.

Vervolg op deze bouwstenennotitie was een opdracht van de provincie aan de stuurgroep van het werkplaatsprojekt een uitgebreide inventarisatie te maken van de behoefte aan ondersteuning. Op basis van die gegevens volgde begin '85 een presentatie aan het veld van verschillende modellen voor een ondersteuningsstructuur. Na verwerking van de reacties werd een afrondend advies aan Gedeputeerde Staten uitgebracht.

Inmiddels heeft Gedeputeerde Staten dit advies in grote lijnen overgenomen en zich in een notitie uitgesproken voor de oprichting van een provinciaal buro volwassenenedukatie met een lichte structuur. Bestaande steunorganisaties zullen in de toekomst via dit buro gaan samenwerken, dat als hoofdtaken heeft: ontwikkeling van de ondersteuning, de koördinatie en programmering van het aanbod aan steunfuncties, advies en voorlichting.

Er zullen sektorberaden komen en het veld zal vertegenwoordigd zijn via een maatschappelijke referentiegroep. Als zodanig zullen zij invloed hebben op de vaststelling van het jaarprogramma en het meerjarenplan.

Met deze laatste twee onderdelen vervult het provinciaal buro volwassenenedukatie ook de adviesfunctie ten behoeve van het provinciaal bestuur.

Rijksprojecten.

Noord-Brabant is één van de vier provincies waar een rijks-ontwikkelingsproject edukatieve werkplaats is opgezet. Dat project is aangehaakt bij de PON, het Provinciaal Opbouworgaan.

Limburg

Raad - sektie VO.

De Culturele Raad Limburg vervult volgens de huidige doelen taakstelling een advies- en ontwikkelingsfunctie (beleidsadviesing, initiëring, ontwikkeling en stimulering) op het terrein van de volwassenenedukatie.

Met de voorbereiding van deze taken en werkzaamheden is de afdeling volwassenenedukatie belast.

In verband met de reorganisatie van de functionele raden zal de Raad waarschijnlijk per 1 januari 1986 deze werkzaamheden beëindigen.

De afgelopen 10 jaar heeft de afdeling volwassenenedukatie meer dan eens gepleit voor een provinciale ondersteuning van de volwassenenedukatie, aanvankelijk aangehaakt bij de raad (met afdeling als kern) en later buiten de raad. Tesaamen met de projekten volwassenenedukatie in de provincie Limburg werd begin 1984 een nota aan het provinciaal bestuur uitgebracht, waarin een model werd aangegeven voor een provinciale ondersteuningsstructuur. Aan dit provinciaal steunpunt volwassenenedukatie (stichting), zo stond de initiatiefnemers voor ogen, zou een integrale benadering van het ondersteuningsvraagstuk ten grondslag liggen. Een steunfunctiebeleid dus ten dienste van zowel onderwijs, vorming en scholing. Met laatstgenoemde sektor werden nauwe kontakten onderhouden.

Provincie.

Alhoewel de provincie in eerste instantie niet onwelwillend tegen deze plannen aankeek, heeft zij uiteindelijk haar goedkeuring hieraan onthouden.

Oorzaak hiervoor vormden de provinciale plannen tot herstructurering van het welzijnsbeleid. Naast een delegatie van (steunfunctie)bevoegdheden en middelen aan de Limburgse gemeenten denkt de provincie aan "clustering" (fusering) van steunfunctieinstellingen per sektor van het welzijnswerk.

Voor de volwassenenedukatie is in dit verband van belang de cluster Sociaal-Cultureel en Edukatief Werk (SCEW). In afwachting van het rijksbeleid volwassenenedukatie zullen aldaar reeds bepaalde onderdelen (alfabetisering, emancipatorisch en edukatief vrouwenwerk) "tijdelijk" worden ondergebracht. Dit in weerwil van het feit dat de volwassenenedukatie "formeel" (op grond van het bepaalde in de met WVC afgesloten bestuursovereenkomst) buiten de herstructureringsoperatie moet worden gehouden.

Wat de toekomst betreft zal het verlossende woord in dezen van de rijksoverheid moeten komen. Op grond van de huidige ontwikkelingen rond de totstandkoming van het

rijksbeleid volwassenenedukatie wordt niet verwacht dat een door het rijk (grotendeels) betaalde steunfunctie-structuur voor de volwassenenedukatie haalbaar zal zijn. Een en ander zal dan ook waarschijnlijk tot konsekventie hebben dat de volwassenenedukatie (voor zover dit het WVC-beleid betreft) definitief in de cluster SCW zal worden ondergebracht.

In ieder geval is al wel duidelijk dat een "integrale benadering" van het steunfunctievraagstuk volwassenenedukatie van de baan is.

NOGC/DW/RS/13-9-'85

BOEKMANSTICHTING

STICHTING NATIONAAL OVERLEG VOOR GEWESTELIJKE CULTUUR

POSTBUS 155 3800 AD AMERSFOORT
BREESTRAAT 52 61
TEL 033 19342